

ТЕОРІЯ, ІСТОРІЯ ТА ІСТОРІОГРАФІЯ ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВА

УДК 719:061.23(06)

Л.В. ПРИБЕГА

Історія і сьогодення обліку пам'яток в Україні

У статті розглядається вітчизняний досвід, аналізується сучасний стан і визначаються основні завдання вдосконалення системи державного обліку об'єктів нерухомої культурної спадщини в Україні.

Ключові слова: пам'ятка, об'єкт культурної спадщини, облік пам'яток, облікова документація, державний реєстр пам'яток.

Важливою ланкою державної системи охорони об'єктів культурної спадщини є облік пам'яток, бо щоб забезпечити належне їхнє збереження, – необхідно передусім знати, що потрібно охороняти. Актуальність розгляду даної проблеми визначається як необхідністю перегляду в сучасних соціальних умовах раніше сформованих списків пам'яток, так і невідкладністю удосконалення системи обліку об'єктів культурної спадщини в українській державі.

Питання обліку пам'яток не знайшло належно-го висвітлення в наукових пам'яткоохоронних дослідженнях, хоча до цієї теми в різний час й звертали-ся окремі науковці, зокрема, І. Ігнаткін, В. Акуленко, В. Вечерський, О. Пламеницька, М. Дьомін, О. Кравчук та інші [1, с. 216–223; 2, с. 276–288; 6, с. 67–100; 6, с. 67–100; 3; 6, с. 67–100; 7]. Певним чином засади обліку пам'яток порушувалися в законодавчих та нормативних документах минулих часів і сучасності.

Спроби обліку пам'яток на державному рівні були започатковані на українських теренах Положенням про пам'ятки культури і природи 1926 р. [4, с. 27–32], в якому вказувалося на необхідність реєстрації пам'яток, що мають наукову, історичну та мистецьку цінність й, залежно від значущості, відносити до категорії всеукраїнського чи місцевого підпорядку-

вання. Загалом список нерухомих пам'яток, складений у 20-х роках ХХ ст. нараховував 374 об'єкти архітектури, історії та археології [1, с. 220].

У повоєнний період офіційно затвердженим у 1956 р. Списком пам'яток архітектури було взято під державну охорону понад 2057 об'єктів, або 1517 охоронних номерів [1, с. 220]. Проте, згодом його було переглянуто, й з ідеологічних міркувань вилучена значна частина пам'яток, зокрема храмових споруд. Так, за офіційним списком пам'яток архітектури 1963 р. загальна чисельність пам'яткових осібних об'єктів, ансамблів і комплексів республіканського значення становила 864 охоронних номери [4, с. 246–298]. До цього переліку увійшли частково й пам'ятки садово-паркової архітектури, що були визначені окремим списком, затвердженим 1960 р., в якому нараховувалося 73 об'єкти [4, с. 419–424]. Згодом, 1965 р. був офіційно затверджений також Список пам'ятників мистецтва, історії та археології, в якому загалом нараховувалося 374 об'єкти нерухомої спадщини [4, с. 90–121].

Важливо зазначити, що в 1968 р. на урядовому рівні був схвалений і Список стародавніх міст, селищ, сіл Української РСР – загалом 196 населених місць, що становлять історичну цінність і їхня забудова має погоджуватися з органами охорони пам'яток історії та культури [4, с. 300–335].

Облік пам'яток у цей час регламентувався кількома документами, зокрема, Короткою інструкцією про порядок обліку, реєстрації і утримання пам'ятників мистецтва (1949 р.) [4, с. 121–131], Інструкцією про порядок обліку, реєстрації і утримання археологічних та історичних пам'яток на території Української РСР (1950 р.) [4, с. 139–145] та Інструкцією про порядок обліку, реєстрації, утримання і реставрації пам'ятників архітектури, що перебувають під державною охороною (1949 р.) [4, с. 335–392]. Облікова документація, зокрема на пам'ятки мистецтва, складалася з облікової картки на пам'ятку та списку пам'яток, що формувався на основі облікових карток. Відповідна інструкція містила також правила замовлення облікових карток й укладання списку. Згодом, у 1955 р., з метою поліпшення справи обліку пам'яток історії, археології та мистецтва, Міністерством культури УРСР були запроваджені нові форми паспортів [4, с. 145–165]. Згідно з Інструкцією про порядок проведення реєстрації і паспортизації пам'ятників історії, археології та мистецтва на території Української РСР від 10 жовтня 1963 р., основним документом державного обліку пам'яток вважався паспорт, який складався на основі даних обстеження об'єкта на місці та за матеріалами вивчення архівних документів, публікацій та інших джерел [4, с. 186–189].

Суттєво не вирізнялися на той час й підходи щодо обліку об'єктів архітектурної спадщини. Хоча слід зазначити, що виявлення й облік пам'яток архітектури організаційно проводився в два етапи. На першому – первинний

облік – складалися облікові картки на пам'ятки й на їхній основі формувався Список пам'яток. Після затвердження його на урядовому рівні Список набував значення юридичного документа. На другому етапі, відповідно до Списку, укладалися паспорти на пам'ятки. Форма паспорта на пам'ятку архітектури також дещо відрізнялася від форми паспорта на інші види пам'яток.

Тогочасна державна система управління нерухомою культурною спадщиною була розділена між двома відомствами. Охороною пам'яток історії, археології та мистецтва опікувалося Міністерство культури УРСР, а пам'ятками архітектури – Держбуд УРСР. Також мали місце відповідно й розбіжності у формах облікової документації на пам'ятки, що значно ускладнювало ведення обліку об'єктів історико-культурної спадщини на загальнодержавному рівні. Особливо гостро ця проблема постала у зв'язку з підготовкою матеріалів до видання Зводу пам'яток історії та культури України в 28-ми томах. У 1972 р. Постановою Міністерства культури УРСР, Державного комітету Ради Міністрів УРСР у справах будівництва, Президії правління Українського товариства охорони пам'яток історії та культури від 17 жовтня було введено єдину уніфіковану систему обліку нерухомих пам'яток [13]. Насамперед були запроваджені нові форми облікової документації – облікової картки і паспорта, заповнення яких регламентувалося спеціальною інструкцією. Постановою також була введена індексація пам'яток за видовими ознаками та адміністративно-територіальною належністю. Відповідно до Постанови, виконання робіт з паспортизації пам'яток планувалося завершити до кінця 1965 р. та створити на цій основі Республіканську картотеку пам'яток архітектури у відділі пам'ятників архітектури та монументів Держбуду УРСР, а картотеку пам'яток археології, історії та мистецтва у науково-методичному відділі охорони пам'ятників культури Міністерства культури УРСР, відповідно утримуючи в цих установах облікову документацію й архів облікових матеріалів. Копії облікової документації на всі види пам'яток мали надходити також до Науково-методичного кабінету Правління українського товариства охорони пам'яток історії та культури.

Не зважаючи на широке залучення до цієї справи висококваліфікованих фахівців, колективів спеціалізованих наукових установ, викладачів вищих навчальних закладів, пам'яткоохоронної громадськості, робота з паспортизації пам'яток просувалася повільно. Дещо активізувався цей процес з прийняттям у 1978 р. Закону УРСР «Про охорону і використання пам'яток історії та культури» і вжитих практичних заходів щодо прискорення роботи над Зводом пам'яток історії та культури. За деякими даними уже на кінець 1984 р. на державному обліку налічувалося майже 85 тис. пам'яток. А на 1 січня 1990 р., за даними В. Акуленка, на державний облік в Україні було взято

загальноукраїнського та місцевого значення 124704 пам'ятки, з них історії – 53502, археології – 55800, монументального мистецтва – 8248, містобудування і архітектури – 7155 [1, с. 217]. Загалом вражаючі показники взятих на облік пам'яток далеко не повною мірою відображають результати тогочасної пам'яркової інвентаризації, досягнення в паспортизації об'єктів, історико-культурної спадщини радянської доби. Ідеологічна заангажованість суспільства позначилася й на пам'яткоохоронній сфері. Відповідно, значну частину пам'яток тут становлять спеціально споруджені об'єкти, власне пам'ятники, на увічнення подій, пов'язаних із комуністичним рухом і соціалістичним будівництвом, прославленням партійних діячів і вождів різного рангу. Так, серед пам'яток монументального мистецтва, взятих на облік, тільки понад 5 тис. були пам'ятники В. Леніну [1, с. 217]. За результатами проведених у цей час обстежень пам'яток і складання облікової документації, в Україні було підготовлено кілька фундаментальних видань, зокрема, протягом 1983–1986 років вийшов друком у видавництві «Будівельник» 4-томний ілюстрований довідник-каталог «Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР», а в 1987 р. видавництво «Наукова думка» презентувала каталог-довідник «Памятники истории и культуры Украинской ССР», в якому міститься коротка інформація про понад 49 тис. пам'яток археології, історії, монументального мистецтва та архітектури.

З набуттям державної незалежності й ствердженням курсу на відродження національних культурних традицій та інтеграції в європейське співтовариство, в Україні гостро постало питання про перегляд засад державної пам'яткоохоронної політики. Перші два десятиріччя незалежності були пов'язані з підготовкою та прийняттям Верховною Радою України у 2000 р. Закону України «Про охорону культурної спадщини», формуванням державної системи управління пам'яткоохоронною сферою, розробкою нормативних документів, а також заостренням питання необхідності перегляду раніше напрацьованої облікової документації на пам'ятки, коригування списків пам'яток та наповнення державного реєстру культурної спадщини об'єктами, що не були раніше віднесені до пам'яток за ідеологічними ознаками радянської доби, але за своїм історико-культурним змістом поглиблюють об'єктивне висвітлення історії та культури українського народу, його давніх національних традицій.

З метою забезпечення належного обліку та збереження винятково цінних з точки зору історії, науки, мистецтва об'єктів культурної спадщини уже в 1992 р. Постановою Кабінету Міністрів України від 12 серпня було затверджене Положення про Державний реєстр національного культурного надбання [8, с. 280–282]. Важливим досягненням цього періоду в обліку пам'яток національного значення стало опрацювання та затвердження нака-

зом Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України від 2 червня 1999 р. Державного реєстру національного культурного надбання щодо пам'яток містобудування і архітектури України, опублікованого в часопису «Пам'ятки України» (вип. 2–3 за 1999 р.). Загалом цей перелік охоплював понад 3,5 тис. об'єктів. З невеликим часовим інтервалом був затверджений Міністерством культури і мистецтв України й перелік пам'яток історії, археології та монументального мистецтва, внесених до Державного реєстру національного культурного надбання України [8, с. 421–511].

Продовжувалися в цей час й обстеження та складання облікової документації на об'єкти культурної спадщини місцевого значення. Зокрема, пам'яток містобудування і архітектури цієї категорії наприкінці 90-х років в Україні нараховувалося понад 12,5 тис. одиниць [2, с. 281].

Новими підходами позначилася в 1990-ті роки й робота над Зводом пам'яток історії та культури України. Незважаючи на економічну скруту в країні, вдалося видати в цей час кілька томів Зводу пам'яток м. Києва, де, чи не вперше, комплексно представлені усі види пам'яток.

Отже, виходячи з вище сказаного, на зламі століть в Україні за результатами тотальних обстежень територій і населених місць, наукових розвідок, багаторічної пошукової діяльності не одного покоління пам'яткоохоронців був зібраний величезний пласт інформації про об'єкти нерухомої культурної спадщини, напрацьована облікова документація на численні пам'ятки.

Попри своєрідний ідеологічний підхід щодо оцінки та визначення пам'яток у минулому і які, безумовно, потребують перегляду, можна впевнено стверджувати, що на цей період викристалізувався пам'ятковий ресурс української держави. Щоправда, постає низка запитань, зокрема – де ці матеріали натурних обстежень та досліджень пам'яток знаходяться, де зберігається первинна облікова документація, чи належним чином забезпечена її схоронність як важливого джерела пам'яткової інформації? За деякими даними понад 46 тис. одиниць облікової документації (паспортів і облікових карток старого зразка) знаходяться у фондах Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень; інша розпорошена в організаціях різних відомств, окремі з яких перестали існувати.

З набуттям з червня 2000 р. чинності Закону України «Про охорону культурної спадщини» (нерухомої) сталися певні зміни в системі обліку пам'яток. Згідно з Законом «об'єкти культурної спадщини, незалежно від форм власності, відповідно до їхньої археологічної, естетичної, етнологічної, історичної, мистецької, наукової чи художньої цінності підлягають реєстрації шляхом занесення до Державного реєстру нерухомих пам'яток України за категоріями національного та місцевого значення пам'ятки <...>

Із занесенням до Реєстру на об'єкт культурної спадщини, на всі його складові елементи поширюється правовий статус пам'ятки» [9, с. 53]. Занесення об'єкта культурної спадщини до Реєстру та внесення змін до нього проводяться за постановою Кабінету Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини – для пам'яток національного значення; або за рішенням центрального органу виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини за поданням відповідних органів охорони культурної спадщини або за поданням Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, інших громадських організацій, до статутних завдань яких входить питання охорони культурної спадщини – для пам'яток місцевого значення [9, с. 54].

Об'єкт культурної спадщини до вирішення питання про його реєстрацію як пам'ятки вноситься до Переліку об'єктів культурної спадщини й набуває правового статусу щойно виявленого об'єкта культурної спадщини. Переліки об'єктів культурної спадщини затверджуються рішеннями відповідних органів охорони культурної спадщини [5, с. 158, 159]. На виконання Закону України «Про охорону культурної спадщини» Постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 1760 був запроваджений Порядок визначення категорій пам'яток для занесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України [5, с. 547–550]. Відповідно до цього документа на кожний об'єкт культурної спадщини, що пропонується для занесення до Реєстру складається облікова документація, що включає облікову картку, паспорт, коротку історичну довідку, акт технічного стану, довідку про майнову цінність об'єкта; занесення об'єкта культурної спадщини до Реєстру без облікової документації не допускається [5, с. 548].

На виконання Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку визначення категорій пам'яток для занесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України» спільним наказом Міністра культури і мистецтв України та голови Державного комітету України з будівництва та архітектури від 13 травня 2001 р. були затверджені нові форми облікової картки та паспорта об'єкта культурної спадщини [5, с. 670–674], а наказом Голови Державної служби охорони культурної спадщини Міністерства культури і мистецтв України від 3 червня 2004 р. схвалено методичні рекомендації щодо заповнення облікової картки та паспорта об'єкта культурної спадщини [5, с. 675–689].

Важливою ланкою процесу укладання Державного реєстру нерухомих пам'яток України є діяльність Експертної комісії з розгляду питань занесення об'єктів культурної спадщини до Реєстру.

Відповідно до регламенту роботи Експертної комісії, затвердженого Міністерством культури і туризму України від 5 листопада 2008 р., основним завданням є забезпечення професійного вирішення питань підготовки висновків щодо об'єктів культурної спадщини на предмет їх внесення або невнесення до Реєстру, власне фахової оцінки наданої облікової документації та пам'яткової значущості об'єкта [5, с. 739].

Таким чином в Україні сформоване законодавчо-нормативне підґрунтя та проведені певні організаційні заходи щодо забезпечення державного обліку нерухомих об'єктів культурної спадщини. Водночас, із запровадженням осучасненої системи державної реєстрації об'єктів культурної спадщини та введення нового зразка облікової картки і паспорта об'єкта культурної спадщини, всі, раніше взяті на державний облік пам'ятки як національного, так і місцевого значення підлягають перереєстрації. Хоча зауважимо, що відповідно до Прикінцевих положень розділу 10, п. 3 Закону України «Про охорону культурної спадщини», зазначається, що об'єкти, включені до списків (переліків) пам'яток історії та культури відповідно до Закону Української РСР «Про охорону і використання пам'яток історії та культури» визнаються пам'ятками [5, с. 180]. Тобто, йдеться про те, що до перереєстрації, раніше взяті під охорону пам'ятки залишаються захищеними. Але з іншого боку, очевидно, що для реалізації таких масштабних завдань з обліку пам'яток потрібні чималі фінансові витрати та роки напруженої праці науковців пам'яткоохоронної сфери.

За результатами кількарічної діяльності Експертної комісії з розгляду питань внесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України перелік перереєстрованих пам'яток національного та місцевого значення на сьогодні становить близько 8000 об'єктів. З огляду на потенційний пам'ятковий ресурс української держави закономірно постають питання – скільки ще років триватиме ця робота й яких організаційних заходів вживає Міністерство культури України, яке опікується охороною культурної спадщини, для наближення її до завершення?

Поза реаліями сучасного стану пам'яткоохоронної ситуації в Україні, є обов'язкова вимога надання для внесення об'єкта до Реєстру, повного комплексу облікової документації – облікової картки, паспорта, короткої історичної довідки, акта технічного стану, вкопійовання з генплану, довідки про майнову цінність пам'ятки тощо [5, с. 548]. Цілком очевидно, що працівники місцевих пам'яткоохоронних органів не спроможні на сьогодні забезпечити виготовлення облікової документації відповідно до існуючих вимог. Тож, реалістично оцінюючи сучасний економічний стан держави та необхідність у стислі терміни вирішити завдання обліку об'єктів культурної спадщини, процедура наповнення Державного реєстру національного

культурного надбання має обмежуватися наданням лише облікової картки, короткої історичної довідки та акта технічного стану пам'ятки. Інші складові облікової документації на пам'ятку складаються після внесення її до Реєстру й на основі більш поглиблених досліджень.

З метою поліпшення системи обліку пам'яток та вдосконалення методики укладання облікової документації на об'єкти культурної спадщини, маємо тут торкнутися й питань пам'яткоохоронної методології, зокрема, уточнити окремі терміни та визначення; бо адекватне розуміння всіма учасниками цього процесу основних визначень як, наприклад, об'єкт культурної спадщини, пам'ятка, охорона, предмет охорони, та інших, є запорукою якісного наповнення Реєстру.

Безумовно, розглядові пам'яткоохоронних термінів і визначень варто було б присвятити окрему наукову працю. В даному випадку, посиляючись переважно на авторські напрацювання з даної проблематики, переслідуються мета звернути увагу на окремі аспекти сутності цих понять, зокрема стосовно облікової справи [12, с. 30–37]. Передусім, об'єкт культурної спадщини – поняття загальне й означає предмет, об'єкт, систему об'єктів, певну територію, створені людиною або нею освоєні в минулому й через часову відстань засвідчують, в міру збереженості об'єкта, розвиток суспільства та його культуру відповідної доби.

Визначення терміну «пам'ятка», що наводиться в Законі України «Про охорону культурної спадщини» – є формальним й полишене визначальних ознак та критеріїв оцінки історико-культурної значущості об'єкта як для надання йому правового статусу захисту, так і забезпечення збереження в разі проведення будь-яких пам'яткоохоронних заходів [5, с. 143]. Маємо усвідомлювати, що пам'ятка – це, насамперед, документ історичного минулого, а за Венеційською хартією – ще й, водночас, твір мистецтва [9, с. 334] (додамо – певної історичної доби). Тут доречно згадати й про термін «пам'ятник», який у недалекому минулому був більш поширеним, ніж «пам'ятка». Ототожнення цих двох понять в пам'яткоохоронній діяльності в радянську добу й стало наслідком внесення до Списків пам'яток, зокрема історії та монументального мистецтва, численних новоспоруджених пам'ятників на увічнення вождів й утвердження комуністичної ідеології. В даному випадку «пам'ятник» означає спеціально споруджений об'єкт, символ пам'яті. Тож, у разі втрати ними ідеологічної сутності чи суспільного несприйняття, такі об'єкти можуть вилучатися з Реєстру пам'яток нерухомої спадщини, якщо вони з часом не набули значення пам'яток.

Пам'ятка – це матеріальний документ певної історичної доби й зберігатиме свою суспільну цінність у разі його автентичності, як і власне твір мистецтва – ціниться в оригіналі.

Торкаючись терміну «автентичність», зазначимо, що це ознака матеріальної субстанції пам'ятки й відповідної їй форми та поверхні в рамках хронологічного виміру (датування) пам'ятки. Заміна, оновлення, руйнація автентичної матеріальної складової об'єкта неминуче призводить до зменшення ступеня автентичності, а то й втрати її, що рівнозначно знищенню пам'ятки.

Ще один термін, зазначений у Законі «Про охорону культурної спадщини» також пов'язаний з обліком пам'яток – предмет охорони об'єкта культурної спадщини. Він трактується як характерна властивість об'єкта культурної спадщини, що становить його історико-культурну цінність, на підставі якої цей об'єкт визначається пам'яткою [5, с. 145]. Критичні висловлювання щодо зазначеного терміну в науковому середовищі уже прозвучали [11, с. 133–146], тому немає потреби заглиблюватися в його сутність. Лише зазначимо, що предметом охорони будь-якої пам'ятки завжди має бути її автентична матеріальна субстанція, а також відповідна форма та пластика поверхні. При цьому слід мати на увазі, що культурний шар довкола пам'ятки у визначених межах, є також складовою матеріальної субстанції об'єкта. Ось чому важливо в облікових документах зазначати територію пам'ятки та її зон охорони.

На тлі розгляду окремих термінологічних визначень викристалізовується й поняття «пам'ятка» як об'єкт життєдіяльності людини, автентична матеріальна субстанція (форма) якого, в поєднанні з історично успадкованим довкіллям становить історичну, наукову, мистецьку чи іншу культурну цінність й занесений до Державного реєстру нерухомих пам'яток України [12, с. 77].

Визначений алгоритм пам'ятки чітко вказує на ознаки й критерії оцінки історико-культурної значущості об'єкта й дозволяє приймати рішення щодо надання йому правового статусу пам'ятки. Водночас, запропонованим визначенням окреслений й об'єкт охорони в разі проведення на об'єкті пам'яткоохоронних заходів: консервації, реставрації, музеєфікації, функціональної адаптації тощо.

Крім зазначених проблем в обліку пам'яток нерухокої культурної спадщини, не менш актуальними є й питання створення єдиної бази даних про культурні надбання держави та центру пам'яткової документації.

Відповідно до уже згаданого Порядку визначення категорій пам'яток для внесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, облікова документація складається обласними, міськими чи іншими місцевими органами охорони культурної спадщини, або уповноваженими ними організаціями, й передається до відповідного центрального органу виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини (на даний час Управління охорони нерухокої культурної спадщини Міністерства культури України) [5, с. 549]. Враховуючи, що коло учасників облікового

процесу за таких умов є досить широким і різного рівня кваліфікації, постає питання про необхідність попереднього перегляду напрацьованої облікової документації, що надходить до Управління. На сьогодні ці функції виконує Науково-дослідний інститут пам'яткоохоронних досліджень. Після схвалення вченою радою інституту, документація направляється на розгляд Експертної комісії щодо вирішення питань внесення чи невнесення їх до Реєстру. Отже, в Науково-дослідному інституті пам'яткоохоронних досліджень накопичений певний досвід складання облікової документації на нерухомі об'єкти культурної спадщини. Водночас у цьому інституті, частково зосереджений й архівний фонд облікової документації, де у цілому зберігається близько 54,5 тис. одиниць облікових документів, зокрема облікові картки та паспорти. Загалом на понад 46 тис. об'єктів культурної спадщини, що перебувають на державному обліку, відповідно до законодавства Української РСР. Цілком очевидно, що в цьому фонді зберігається тільки частина облікової документації на нерухоме культурне надбання України. Відомо, що облікова документація на об'єкти культурної спадщини десятками років накопичувалася у фондах Мінрегіонбуду України, колишнього Науково-дослідного інституту теорії та історії архітектури і містобудування, УкрНДІпроектреставрація, в Інституті історії НАН України й інших організаціях.

Напрацьована упродовж десятків років облікова документація, матеріали первинних натурних обстежень пам'яток становлять унікальну цінність й мають бути зібрані в одній організації, зареєстровані й опрацьовані належним чином і занесені до єдиної бази даних. Ось чому необхідно створювати Державний центр документації пам'яток нерухомої культурної спадщини України. Такий центр водночас міг би виконувати функції науково-методичного консультативного осередку обліку пам'яток.

Очевидно, на сьогодні, з огляду на ситуацію в державі, ця пропозиція виглядає нереалістичною. Тому більш правомірно говорити про зміцнення й розширення повноважень щодо формування фондів облікової документації при Науково-дослідному інституті пам'яткоохоронних досліджень Міністерства культури України, який згодом міг би стати основою створення Центру документації об'єктів культурної спадщини України.

Очевидно, весь спектр проблем обліку пам'яток не охопити в одній статті. Тож, враховуючи важливість порушеного питання, маємо продовжити дискусію, щоб сформувати засади сучасної наукової методики обліку об'єктів культурної спадщини, віднайти механізм практичного наповнення Державного реєстру пам'яток нерухомої спадщини. Бо маємо чітко усвідомлювати, що охорона пам'яток починається з їхнього обліку.

Джерела та література

1. Акуленко В.І. Охорона пам'яток культури в Україні (1917–1990) : Монографія – К. : Вища школа, 1991. – 274 с.
2. Вечерський В.В. Архітектурна й містобудівна спадщина доби Гетьманщини. Формування, дослідження, охорона. – К. : Головкивархітектура, НДІТІАМ, 2001. – 350 с.
3. Дьомін М., Дьоміна В. Дмитрієв Л. Загальні принципи документування пам'яток архітектури та містобудування України // Теорія та історія архітектури. – К. : НДІТІАМ, 1995. – С. 129–149.
4. Законодавство про пам'ятники історії та культури. – К. : Політвидав України, 1970. – 464 с.
5. Збірник нормативно-правових актів сфери охорони культурної спадщини. – Чернігів : ВАТ «РВК «Деснянська правда», 2011. – 796 с.
6. Игнаткин И.А. Охрана памятников истории и культуры : Справ. пособие. – К. : Выща шк., 1990. – 223 с. , илл.
7. Кравчук О. Досвід складання форм облікових документів на пам'ятки архітектури та містобудування. – К. : НДІТІАМ, 2005. – С. 303–312.
8. Охорона культурної спадщини України. Нормативна база. Зб. док. ; 3-є вид., доп., перероб. / авт. упор.: Пархоменко М. Т., Титова О. М., Рудика Н. М., Левада М. Є. ; Укр. т-во охорони культ. спадщини, Центр пам'яткознавства НАН України. – К., 2010. – 580 с.
9. Пам'яткознавство: правова охорона культурних надбань : зб. док. / упоряд.: Л.В. Прибєга, (кер. проекту) [та ін.]. – К. : Ін-т культурології Акад. мистецтв України, 2009. – 416 с.
10. Пламеницька О. Ціннісна категоризація архітектурної спадщини у державному реєстрі пам'яток містобудування і архітектури України // Теорія та історія архітектури і містобудування. – К. : НДІТІАМ, 2005. – С. 313–328.
11. Пламеницька О. Казус «предмету охорони» пам'ятки архітектури як методологічна проблема // Українська академія мистецтва. Дослідницькі та науково-методичні праці. Вип. 21. – К., 2013. – С. 133–146.
12. Прибєга Л. В. Охорона та реставрація об'єктів архітектурно-містобудівної спадщини України: методологічний аспект : Монографія. – К. : Мистецтво, 2009. – 304 с., іл.
13. Постанова колегії Мин. Культури УРСР, Держбуду УРСР та президії правління УТОПІК від 17 жовтня 1972 р. «Про введення єдиної уніфікованої форми обліку пам'ятників історії та культури в Українській РСР».
14. Україна в міжнародно-правових відносинах. Кн. 2. Правова охорона культурних цінностей. – К. : Юрінком Інтер, 1997. – 864 с.

Прибєга Л.В. История и современное состояние учета памятников в Украине

В статье рассматривается отечественный опыт, анализируется современное состояние, а также определяются основные задачи совершенствования системы государственного учета объектов недвижимого культурного наследия Украины.

Ключевые слова: памятник, объект культурного наследия, учет памятников, учетная документация, государственный реестр памятников.

Рибєга Л.В. The history and current state of accounting monuments in Ukraine

The article deals with domestic experience, analyzes the current situation and identifies the main challenges of improving the system of state registration of immovable cultural heritage of Ukraine.

Key words: monument, an object of cultural heritage, monuments records, accounting records, the state register of monuments.

Подано до друку: 22.03.2016 р.